

A DOLGOZÓ NŐ MAGYARORSZÁGON

Írta: MÁNDY TERÉZ

Egy francia lap, *La politique Nouvelle*, a magyar nővel foglalkozva a következőket írja: „A magyar asszony eredeti és színes. Szereti az életet, szorgalmas, komoly és művelt. De ugyanakkor bámulatos érzéssel öltözködik, annak ellenére, hogy másrésztől — különösen vidéken — még mindig konzervatív, a divattal, és modernséggel ellenkező szokások kötik még és nagyanyái módjára él.“

Megkíséreljük, hogy ezzel a mitsemmondó képpel szemben felvázoljuk a magyar nő helyzetét, amennyire már a hézagok adatok alapján lehetséges és amennyiben a nőkérdést elszigetelhetjük a magyar problémák rengetegében.

Ma, amikor a hivatalos statisztika szerint csak Budapesten 180.000 kenyérkereső nő él — Magyarországon mint számos európai országban általában még mindig sokat vitatott kérdés, hogy a nő dolgozzék-e vagy maradjon meg a maga „természetes“ hivatása mellett. Ezirányú ankétek, vitacikkök, körkérdések napirenden. Mintha bizony a kettő kizárná egymást; mintha nem éppen a dolgozó, de a maga természetes hivatását is betöltő nőember volna kialakulóban. A hivatalos vélemény Magyarországon is közel áll a német *Kirche-Küche-Kindert* elméletéhez. A nők korlátozott választójoga, közéleti szereplésük megakadályozása, kizsorításuk az ugynevezett férfiszakmákból, a férjezett nők elbocsátása, stb. megannyi bizonyíték a felfogás mellett. De míg Németországon éppen mostanában adták ki a rendeletet, mely szerint a törvénytelen gyermek anyja az „asszony“ címet használhatja és hivatalos viszonylatban is asszonynak tekintendő, Magyarországon a törvénytelen anya még mindig megvetés tárgya. Viszont évenként megrendezik Szent Istvánkor az anyák napját, amikor a legtöbbgyerekes anya kitüntetésben részesül. Ez már olasz minta szerint történik, amint az olaszbarátság irásiban is követi az olasz fasizmus politikáját. Olasz gyermekvédelmi kiállítás nyílt például Budapesten, melynek megnyitásával kapcsolatban *Silone Fabbri* — az olasz anya- és csecsemővédő intézmények elnöke — *A fasizmus és a faj védelme* címen tartott előadást.

Amint a legtermékenyebb anyát, a legjobb háziasszonyt is kitüntetik évenként. Másrészt viszont, a fokozódó munkanélküliség, a bércsökkenések és a növekvő drágaság következtében a férfiak nagy hányada a létminimum felét se keresi meg, s ezért a nő kenyérkereső munkája szükséges! (1920-30-ig például csak Budapesten 26.938-al szaporodott a kereső nők száma). Ugyanakkor a háború után férfihány következtében (100 férfire 107 nő jut a fővárosban) mintegy 75.000 nő akarva se keresheti egzisztenciáját a házasságban. De a nők egyébként se tekinthetik életcéljuknak az egyszobás paradicsomokban, a tömeglakásokban vagy szükséglakásokban való meghúzódást a munkanélküli férfi oldalán. Mégis ilyen hangokat hallat még mindig a sajtó: „Az élet többé-kevésbé verekedés, de az asszonynak nem kell verekednie. Elég, ha szívvel-lélelkel kopjartartója és párja tud lenni az urának.“ (*Ujság: Révbejutás*).

A magyarországi dolgozó nők helyzetéről sajnos kevés adat áll rendelkezésünkre. Elhanvagolt, elhallgatott kérdés ez. Érdeklődésünkre megtudtuk, hogy 1930-ban a legutóbbi népszámlálás alkalmából jelent meg az utolsó statisztika. Nagyrészt ezeket az adatokat dolgozza fel

a nemrégiben megjelent: *A női munkaerők alakulása a székesfővárosban* című könyv. De a vidék dolgozó nőinek helyzete szinte feldolgozatlan terület még. A szakszervezeti statisztika, mely szerint 1935-ben 17.345 volt a nőtagok száma, csak a nődolgozók kis hányadáról ad képet. A nők szervezetlenségének oka egyrészt az alacsony munkabérek, másrészt az a felfogás, mely a nő kenyérkereső munkáját átmeneti állapotnak tekinti. Jellemző például, hogy a békési alispán a következő indokolással tagadta meg az egyik textilmunkásérdekszervezet helyi csoportjának működési engedélyét: „Beszertett információink alapján vezetett fiókegyesület megalakítására nincs szükség. Értesülésünk szerint a munkások zömét női munkások teszik, akik ezt a munkát mellékfoglalkozásként üzik. Leginkább leányok, akik férjhezmenésükig, míg a családi élet őket le nem köti, textilipari munkásnők“. — Az Alföldön nem ritkák a 6-8 filléres textilgyári órabérek. De ennél súlyosabb munkabérről is hallottunk. A matyó asszonyok, akik a világhíres matyó kézimunkát készítik, óránként 2 fillért kapnak munkájukért. A háziipar ugyanis teljesen védelem nélküli, illetve, csak a háziipari munkát készítőket, mert a munkáltatókat védi a háziipari kiviteli intézet.

A nők munkavédelme általában hiányos s így a már érvényben lévő rendelkezéseket se tartják be. A higiéniai állapotok, a gyárak védelmi berendezése és ellenőrzése terén számos a visszaélés. Az 1934. évi iparfelügyelői jelentés, — mely még nem jelent meg — állítólag nagytömegű (főként nőket ért) balesetekről számol be. Magyarországon ugyanis most folyik az üzemek racionalizálása. A minimális munkabér megállapítása és a 48 órás munkahét bevezetése is évek óta napirenden, de hát ebben lassúbb a tempó. Egyelőre még nem ritkaság a 14-16 órás munkaidő. S a nők szinte örömmel vállalják a túlórákat és vállalják az u. n. „durchmarsch“ munka gyötrelmét, hogy valamivel felnöveljék alacsony munkabéreiket.

A legkiterjedtebb női szakma, a textilipar (a munkásság 80%-a nő). Milyenek a bérei? Információink alapján a szakmunkásnő órábéra 24-36 fillér, ami, mondjuk heti 60 munkaóra mellett 18 pengő, ezt azonban a különböző levonások, bírságok, s a betegségi, rokkantsági és öregségi járadékok is csökkentik. A segéd- és kezdőmunkát végzők rétege 16-30 filléres órabérrel dolgozik.

A másik nagy női iparban, a ruhaiparban ez év elején léptették életbe a minimális munkabéreket. Ez a konfekció-iparban 15-96, a rendelésre dolgozó szabó-iparban: 15-75 fillér. Mindkettőnél három csoportba osztották a béreket, amin felül persze bőven történhetnek visszaélések.

A legrosszabbak a kereseti viszonyok a téglagyári és malommunkásnők között, ahol hivatalos statisztika szerint a havi összkereset 32-36 pengő. Vegyük ehhez, hogy ezek az iparok amúgy is bizonyos fókig szezoniparok és az itt alkalmazott munkásnők jelentékeny része alkalmazás nélkül áll az év egy részében.

A mezőgazdasági munkásnők helyzete is rendezetlen, munkabéruik súlyos. Még divik a természetbeni fizetés. A markot szedő munkásnő pl. 2-3 mázsa búzát, a kukoricát törő 1/6-ot kap. Az átlagnapszám az Alföldön 90, a Tiszavidéken 60 fillér. A mezőgazdasági szezonmunka ideje kb. 100 munkanap. Ezért nem ritka jelenség, hogy pl. a terhes nő a 9. hónapban is dolgozik.

Egymásután jelennek meg mostanában a szociográfiák, melyek egy-egy vidéket mutatnak be, szociálpolitikai, népegészségügyi és kulturális visszamaradottságában. Viszont elég betekintenünk bárhol, akár Pest környékén is, egy padlózatlan, áporodott szagú, dohoslevegőjű falusi szo-

bába, ahol együtt hemzsegnek a gyerekek és a háziállatok. Elég ha megkóstoljuk a kút vizét, ha meghallgatjuk, hogy reggelire kenyeret, ebédre kenyeret és szalonnát vagy hagymát, vacsorára levest vagy főtt tésztát vagy paprikás krumplicit esznek a legtöbb helyen, s már teljes a képünk arról, hogy mit jelent a magyar falu.

Milyen a tisztviselők helyzete? (Budapesten 36 és félszáz ezer tisztviselő él). Nézzük először a szakma „kiváltságos“ rétegét, az állami és városi tisztviselőket. Ezekhez az állásokhoz kell a legnagyobb protekció s persze — fajtisztaság! A nők nagyrészt azonban még akkor sem véglegesítik, ha rendelkeznek a kellő feltételekkel. A díjnoki munkakörben fizetésük 83 pengő havonta és 25 pengő lakáspénz. Az államnál és városnál a nők által elérhető legmagasabb fizetési osztály, az V. 170-250 pengő fizetéssel. Végleges tisztviselők közül csak 8 olyan akad, akinek havi 340 pengő a javadalmazása.

A pénzügyek körében is a protekciórendszer járja, sőt ujabban a fajtisztaság iránti törekvés is érvényesül. A kezdőfizetés itt 135 pengő, ami 10 év alatt 225 pengőre emelkedhet. A legrosszabb a javadalmazás a magáncégeknél. Hivatalos statisztika szerint — átlag — 35-135 pengő. Akadnak viszont 15-50 pengős fizetések is. Csekély bérüknek köszönhetőek a nők, hogy a leépítések idején inkább maradhatnak meg állásukban, mint a férfiak. 1929 óta a budapesti magánvállalatok női munkaerőiket 7,2 százalékkal csökkentették; a férfiakat ennél sokkal nagyobb arányban bocsájtották el.

A férfi- és női-munkabérek közötti különbség minden szakmában mutatkozik. A legkisebb női munkabér pl. a már említett női konfekciónál 15, a legkisebb férfimunkabér 30 fillér. A kereskedelmi alkalmazottak körében hivatalos statisztika szerint a nő átlagos évi bére 1500, a férfié 2390 pengő. (Ezt a számot inkább a bérkülönbség jellemzésére közzöltük). A női átlagbér eszerint havonként 125 pengő volna, mi viszont tapasztaltuk, hogy pl. az áruházakban dolgozó nők havi keresete 40 pengő. Ezért a 40 pengőért természetesen kifogástalanul kell öltözködni is. Az áruházi eladónőket így rákényszerítik a „mellékkeresetre“, mint a manikűrös lányokat is, akiknek heti átlagbére 8 pengő. Ugyanígy a szálloda-, vendégő- és kávéipar alkalmazottait és a kisszínésznőket, akiknek csekély fellépési díjába már előre bekalkulálják a „mellékkeresetet.“ Ha ehhez hozzávesszük még a munkanélkül kallódó nők tömegét, akkor nem csodálkozhatunk, hogy a nyilvántartott csekélyszámú prostituált mellett esténként hemzseg a Kőrút, a mellékutcák és a külváros a már 50 fillérért, 1 pengőért is kínálkozó nőktől.

A háztartási alkalmazottak még ma is szinte rabszolgamódra szolgálják munkaadóikat. Már 10 pengőért is elszegődnek és dolgoznak kora reggeltől késő estig. Nálunk még mindig divik a „cseléd“ letegezése, szidalmazása, bántalmazása, rosszabb étkeztetése, a fürdőszobahasználat megvonása stb. Ebben a szakmában is, mint minden szakmában és rétegben az élet minden területén, mindinkább tudatosodnak a nők. A folyamat természetesen lassú. A gazdasági-, politikai- és lelki-béklyók alól nehezen szabadulnak. A nők nagyrésze a keresztény nemzeti alapon áll. A Németországból importált horogkeresztes agitáció is lelkes követőkre talál a nők körében. Így joggal merühet fel az a kérdés, vajjon nem a jobboldalnak van-e igaza, mely a választójogra éretlennek vagy azoknak, akik konzervatívnak minősítik és a haladást féltik a nőktől.

„Mi keményen ellene mondunk ennek a vádnak“ — mondta *Kéthly Anna* az idej országos nőértekezletén. „A dolgozó nő, az élet keserves iskolájában érett munkásasszony valóban nem fut könnyelmű kalandok

után, de minden ésszerű, családját védő, hozzátartozói sorsát magasabbra lendítő mozgalom leghűségesebb és legállhatatosabb harcosa. A politikai jogosultság a dolgozó asszony kezében azt a célt szolgálja, hogy anyai kötelességeit magasabb és szélesebb munkaterületen is betölthesse...”

A szervezett munkásnők természetesen békepártiak. A nők általában őszintén vagy kevésbé őszintén, de háborúellenesek. Hisz' még a most elhunyt *Tormay Cecília*, a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének elnöke is a nemzetek közötti egyetértés gondolatát és a békét propagálta a *Szellemi Együttműködés* bizottságában.

Melczer Lilla, egységspárti képviselő is leszereléspárti: „Igaz, mi fegyvert nem fogunk” — írja egyik hozzászólásában — „de a legfájóbb, szívet összetörő áldozatot mi nők hozzuk a háborúban. Mi a hazafiasságot nem tévesztjük össze a militarizmussal s tudjuk, hogy vannak a hadviselésnél fontosabb hazafias kötelességek...”

A Feministák Egyesülete, mely egyuttal a Nők Nemzetközi Békeli-gájának magyarországi osztálya, időnként aláírásokat gyűjt, Genf-be küldendő tiltakozásokat ez ellen vagy az ellen — másrészt előadásokkal, ankétekkel igyekszik a béke ügyét szolgálni, kétségtelenül sok jóakarattal és becsülettel szándékkal.

AZ ÍRÓ — MESTERSÉGÉRŐL

Írta: REMENYIK ZSIGMOND

Önálló fejezet szerző legközelebb megjelenő *Téli gondok* című vázlatkötetéből.

Soha szégyenletesebbnek nem tartottam mesterségemet, mint e gonosz időkben. Mondhatnám, pirulás nélkül nem is vagyok képes talán folytatni tovább az írást, oda vagyok a csodálkozástól, amint szemlélem magabiztos társaimat, kétely nélküli barátaimat, a mesterség e többi megszállottjait, e mestereket, tanítványokat és műkedvelőket, akik írásból tengetik sovány életüket. Soha nagyobb kétely nem vájt barlangokat belém, mint ezen időkben éppen az a kérdés, mit ér az írás, mit ér a küzdelem, az elvonultság és a spekuláció. Ha kint járunk, — gondolom, — mi írók a téli tájon, látjuk a rideg természet gonosz játékait, ha elvetődünk tyúkólnagyságú vermek felé, ahol emberek húzódnak meg kétségbeesett reménytelenséggel, kevés kivétellel megkap bennünket a „téma”, derék és kötelességtudó hivatalnokok módjára a látottak nyomán hazatérünk és meleg kályha mellé húzva ócska sámedlinkat, jó vagy rossz képességeink szerint feldolgozzuk a látottakat. Végig Európa millió lakásának tizezreibe látható papirosaik fölé hajolva magukat íróknak nevező ostobák tizezreit, redakciókban, kávéházakban, magánlakásokban, dolgozószobákban, könyvtárakban, élhetetlen had, szégyentelen társaság, bibelődve sillány firkálmányaikon. Magam sem vagyok kivétel, sokszor érzem, hogy nagyon is e rongy társaságba tartozom. Észrevétlenül is gyakran rajtakapom magam, amint feljegyzéseket készítek vagy elraktározok, jobban megnézek egy embert vagy egy állatot, létem egész értelmét e játékos és gyatra hiábavalóságra koncentrálna, amit írásnak és művészetnek nevezünk. Könyveim közé húzódom, mint annyian, „elmerengek” a múlton vagy a jövőn, megtör-